

Ewelina Malik
Uniwersytet Jagielloński
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
e-mail: ewelinam11@gmail.com
tel. 694 796 918

Polityka gettoizacji prowadzona wobec społeczności romskiej we Włoszech. Przykład dehumanizacji bezpieczeństwa

Streszczenie. Artykuł stanowi próbę analizy włoskiej polityki wobec Romów i Sinti. Stosowana od lat 80. XX w. polityka przestrzennej izolacji Romów w tzw. *campi nomadi* – czyli obozach przeznaczonych dla grup wędrownych, doprowadziła do zinstytucjonalizowania polityki gettoizacji. Władze zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym usprawiedliwiają działania dyskryminujące Romów jako element zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego Włoch. Nacisk na różnice kulturowe między większością społeczeństwa a mniejszością romską we Włoszech prowadzi do jawnej dyskryminacji tej mniejszości.

Słowa kluczowe: Romowie, polityka gettoizacji, dehumanizacja bezpieczeństwa, *campi nomadi*, *emergenza nomadi*

1. Wstęp

Jak wynika z najnowszych raportów Amnesty International [Sytuacja praw człowieka... 2015: 142-144; Sytuacja praw człowieka... 2016: 118-122] włoski rząd nadal nie wywiązał się z Narodowej Strategii Integracji Romów (NSIR)¹. W szczególności z postanowień o zapewnieniu Romom odpowiednich warunków mieszkaniowych.

¹ Rząd włoski przyjął Narodową Strategię Integracji Romów 28 lutego 2012 r. Strategia określa etapowy plan działania w celu zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego Romów w czterech głównych obszarach: zdrowia, edukacji, zatrudnienia i poprawy warunków mieszkaniowych [zob. Strategia Nazionale D'inclusione... 2011].

„Tysiące rodzin romskich nadal mieszka w złych warunkach w odseparowanych obozach i ośrodkach” [Sytuacja praw człowieka... 2015: 143]. W wielu miastach Romowie wciąż nie uzyskali dostępu do przydziału miejsca w mieszkaniach socjalnych. Brak efektywności w realizacji NSIR oznacza, że: „3 lata po jej przyjęciu nie poczyniono żadnego znaczącego postępu w zakresie zagwarantowania rodzinom romskim alternatywnego zakwaterowania” [Sytuacja praw człowieka... 2016: 120]. Ponadto nacisk na różnice kulturowe między większością społeczeństwa a mniejszością romską we Włoszech jest jedną z przyczyn prowadzenia selektywnej i dyskryminującej polityki zmierzającej do gettoizacji i dehumanizacji tej społeczności. Osiedla romskie (wł. *campi nomadi*) stały się symbolem segregacji przestrzennej, która narodziła się we Włoszech już w latach 60. XX w.

Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy włoskiej polityki wobec Romów i Sinti. Omówione w nim zostały instrumenty, jakimi posługuje się władza w celu realizacji polityki w stosunku do mniejszości romskiej na szczeblu krajowym oraz lokalnym na przykładzie Mediolanu. Artykuł ma na celu wykazać, że włoska polityka w relacji do Romów sprowadzona jest do poziomu demagogii, a władze lokalne usprawiedliwiają segregację przestrzenną i dyskryminację tej mniejszości w imię zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego w kraju.

2. Romowie i Sinti we Włoszech

Pierwsi Romowie i Sinti przybyli do Włoch w XV w. Sinti osiedlili się w środkowo-północnej części kraju. Dziś przedstawiciele tej grupy mieszkają w regionach: Marche, Emilia-Romagna, Veneto, Lombardia i Piemonte. Z kolei Romowie, którzy przybyli do Włoch drogą morską z Bałkanów, zamieszkali w centralnej i południowej części kraju w regionach: Abruzzo, Molise, Campania, Puglia, Lazio. W mniejszym stopniu spotkać ich można także w Umbrii, Toskanii, Emilia-Romagna, Veneto i Lombardii [Vitale 2010: 5].

Rada Europy szacuje, że we Włoszech mieszka od 120 do 180 tysięcy Romów i Sinti, co stanowi zaledwie 0,25% ludności całego kraju. Przez Włochów postrzegani są nadal jako lud koczowniczy, choć tylko 3% Romów rzeczywiście prowadzi wędrowny tryb życia. Około 40 tysięcy przedstawicieli społeczności romskiej mieszka w tzw. *campi nomadi*, czyli osiedlach, które istnieją we Włoszech od końca lat 60. Połowa przedstawicieli społeczności romskiej posiada włoskie obywatelstwo [Il rapporto annuale 2014: 11-12].

Prawie 40% Romów to cudzoziemcy, którzy przybyli do Włoch w kilku falach migracji. Największa z nich rozpoczęła się pod koniec lat 70. XX w. i wywołana była kryzysem gospodarczym w byłej Jugosławii. Apogeum osiągnęła w latach 90. w związku z rozpadem Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii. Migru-

jący do Włoch Romowie pochodzili głównie z Macedonii, Kosowa, Bośni i Serbii [Sigona 2008: 10]. Ostatnia fala migracji nastąpiła w 2007 r., kiedy do struktur Unii Europejskiej przyjęto Rumunię i Bułgarię [Talewicz-Kwiatkowska 2013: 99].

Przedstawiciele diaspory romskiej, którzy przybyli do Italii za sprawą exodusu po rozpadzie byłej Jugosławii, w większości nie mają prawa do legalnego pobytu na terytorium państwa włoskiego. W czasie wojen secesyjnych w Jugosławii znaczna część z nich straciła jakiekolwiek obywatelstwo, co wpłynęło na to, że obecnie nie mają nawet status bezpaństwowców [Vitale 2011: 10].

Pomimo swojej wielowiekowej obecności na terenie Republiki Włoskiej Romowie nadal postrzegani są przez pryzmat silnie zakorzenionych stereotypów. Jak pokazał raport *Antiziganismo 2.0* [2014: 3, 24] w ramach projektu *Osservatorio nazionale sui discorsi d'odio nei confronti di Rom e Sinti* monitorującego przypadki nawoływania do mowy nienawiści przeciwko Romom w lokalnych i krajowych gazetach oraz serwisach informacyjnych – retoryka antyromska jest nadal powszechna. Dane zebrane w latach 2013-2014 ukazały, że średnio co dwa dni we Włoszech występowały przypadki stosowania mowy nienawiści, które piętnują przedstawicieli tej społeczności. Ponadto według danych zebranych przez amerykański Instytut Badań Pew Research Centre [A Fragile Rebound... 2014: 30] wynika, że Włochy są krajem, w którym nietolerancja wobec Romów i Sinti jest najwyższa. Negatywną opinię wobec tej społeczności wyraża 85% Włochów. Przekrojowe badania przeprowadzone w 2007 r. przez włoskich socjologów Tommasa Vitale i Enrico Clapsa [Claps i in. 2011: 8-9] wykazały, że „we Włoszech Romowie i Sinti postrzegani są jako jedna grupa, w dodatku niemiła”. 81% badanych wskazało, że są oni niezbyt sympatyczni lub w ogóle niesympatyczni.

Spółeczeństwo włoskie postrzega Romów stereotypowo, przypisując im skłonność do przestępczości [Vitale 2011: 14] podkreśla, że „w ciągu ostatnich lat obecność Romów stała się tematem wielu kampanii, a dla partii łatwą okazją do zdobycia dodatkowego elektoratu”. Repertuar stereotypów jest wykorzystywany przez włoskich polityków w celu uzyskania większego poparcia. Przykład takiej manipulacji stereotypami stanowi kampania przed wyborami samorządowymi w 2015 r., w czasie której kandydat partii Liga Północy (wł. *Lega Nord*) Matteo Silvani oficjalnie szerzył mowę nienawiści wobec Romów, postulując zrównanie „z ziemią obozowiska Romów” [Włosi wybierają samorzady 2015].

3. Włoska polityka wobec Romów i Sinti

Analizując politykę wobec społeczności Romskiej na szczeblu krajowym w ostatnich kilkunastu latach, należy podkreślić, że Włochy nie opracowały spójnej koncepcji. Komisja do Spraw Polityki Integracji Imigrantów w 2001 r. uznała, że jedynym

obszarem polityki krajowej na rzecz społeczności romskiej do 2000 r. była edukacja. W latach 60. Ministerstwo Edukacji zawarło umowę z Uniwersytetem w Padwie w sprawie tworzenia specjalnych klas dla dzieci „cygańskich” (wł. *Zingari*), które ostatecznie zniesiono w latach 80. Następnie ukazał się okólnik 207/1986 obligujący szkoły publiczne do obowiązkowej edukacji Romów i Sinti [Vitale 2010: 7].

Społeczność romska we Włoszech dotychczas nie otrzymała statusu mniejszości narodowej ani etnicznej. Zgodnie z Europejską Konwencją Ramową o ochronie mniejszości narodowych państwa-strony mają swobodę uznania grupy, która zamieszkuje na ich terytorium za mniejszość etniczną². Włoski rząd brak uznania Romów za mniejszość uzasadnia tym, że nie stanowią oni jednolitej, spójnej terytorialnie społeczności ani historycznej mniejszości. Wedle prawodawstwa włoskiego koncepcja mniejszości łączy się z językiem. Znajduje ona wyraz w art. 6 Konstytucji włoskiej, który mówi, że, „Republika za pomocą odpowiednich środków zabezpiecza mniejszości językowe i historyczne”, biorąc pod uwagę kryteria etniczne, językowe i historyczne, a także „lokalizację na określonym terytorium”. Wedle powyższego zapisu – zasada terytorialności skutecznie wyklucza Romów z pretendowania do uzyskania statusu mniejszości. We Włoszech uznaje się ich za mniejszość rozproszoną bez stałej lokalizacji narodowej [Rom, Sinti, Camminanti... 2010: 12]. Próby zmierzające w kierunku uznania Romów i Sinti za mniejszość narodową zostały podjęte w 2007 r. przez Ministra Spraw Wewnętrznych Giuliano Amato. Ich wynikiem była konferencja zorganizowana na początku 2008 r. przez Ministerstwo Solidarności Społecznej i Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Jednak wraz z upadkiem drugiego rządu Romano Prodiego zaprzestano prowadzenia kolejnych kroków w tym kierunku [Vitale 2010-2011: 43].

Kwestią, której warto poświęcić więcej uwagi, jest polityka przestrzennej izolacji Romów w tzw. *campi nomadi* – czyli obozach przeznaczonych dla grup wędrownych. Pierwsze obozy pojawiły się we Włoszech już w latach 60. w wyniku wewnętrznych migracji Romów wywołanych industrializacją i mechanizacją kraju. Przemieszczające się grupy Sinti wędrowały przez kraj, udając się do średnich i małych miast. W tym czasie rozpoczęła się także pierwsza fala migracji Romów wyznania muzułmańskiego z Bośni (Horahane) [Claps i in. 2011: 11]. Pod koniec lat 80. pod presją sytuacji kryzysowej wywołanej przez napływ imigrantów pochodzących z byłej Jugosławii liczba obozów drastycznie wzrosła. Choć przepisy regionalne precyzowały kryteria, jakie muszą spełniać nowo powstałe obozy, Romowie w przeważającej większości zamieszkiwali w warunkach skrajnych³.

² Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych sporządzona w Strasburgu 1 lutego 1995 r., t.j. Dz.U. 2002, nr 22, poz. 209

³ Przepisy regionalne zalecały, aby obozy były lokalizowane w obszarach metropolitarnych, z łatwym dostępem do usług, służby zdrowia i szkół. Ponadto powinny posiadać pełną infrastrukturę sanitarną oraz dostęp do prądu i wody pitnej [zob. Rom, Sinti, Camminanti... 2010].

Napływającym z Jugosławii do Włoch Romom władza oferowała miejsca w obozach, zakładając, że są to nomadzi, którzy przemieszczają się dalej. Takie rozwiązanie traktowano wręcz za wyraz ochrony dziedzictwa kulturowego, uznając, że oferowane w obozach przejściowych miejsca sprzyjają mobilnej formie życia Romów. Wprowadzone w latach 80. ustawy doprowadziły do instytucjonalizacji polityki segregacji, nakładając na każde miasto liczące ponad 10 tysięcy mieszkańców obowiązek zorganizowania obozu [Mappes-Niediek 2014: 58].

Tymczasowe rozwiązanie *campi nomadi* w rzeczywistości doprowadziło do powstania gett, w których Romowie i Sinti zamieszkali w barakach zbudowanych z półproduktów oraz z materiałów przeznaczonych do recyklingu. Szczególnie w dużych miastach obozy sytuowano pod mostami, wzdłuż linii kolejowych, autostrad, składowisk z odpadami, na obszarach pozbawionych infrastruktury oraz dostępu do wody, mediów czy nawet energii elektrycznej. Poprzez osadzanie Romów w odizolowanych obozach rząd stworzył system, który stał się sposobem działania długofalowego [Rom, Sinti, Camminanti... 2010: 13-14].

Kryzys ekonomiczny, który rozpoczął się w 2008 r., zbiegł się z ostatnią falą migracji Romów z Rumunii i Bułgarii. W jego wyniku przybyli do Włoch Romowie pozbawieni środków do życia. Byli oni negatywnie postrzegani przez resztę obywateli. Na fali kryzysu doszło do wybuchu tzw. napięcia antyromskiego [Talewicz-Kwiatkowska 2013: 106]. Atmosferę niechęci wobec Romów podgrzewały włoskie media, nagłaśniając przestępstwa popełnione lub rzekomo popełnione przez członków tej społeczności. Głośnym echem w mediach odbiło się tragiczne wydarzenie, jakie miało miejsce w Rzymie w październiku 2007 r., w wyniku którego Giovanna Reggiani, żona funkcjonariusza włoskiej marynarki, została pobita przez Roma pochodzącego z Rumunii. Na skutek pobicia kobieta zmarła kilka dni później. Jej pogrzeb przybrał formę antyromskiego i antyrumuńskiego wystąpienia, w czasie którego apelowano o uśmiercenie 24-letniego napastnika [Dytlów 2009: 147-148].

Pod wpływem protestów antyromskich zaostrzoną politykę antyimigracyjną prowadził centroprawicowy rząd pod przewodnictwem Silvio Berlusconi, który domagał się od UE czasowego zawieszenia działania Traktatu z Schengen oraz przywrócenia kontroli na granicach. Roberto Maroni, ówczesny minister spraw wewnętrznych, nie ukrywał, że działania te wymierzone są przeciwko emigrantom z Bułgarii i Rumunii [Włochy chcą zawiesić...]. W maju 2008 r. Luca Romagnoli, włoski eurodeputowany prezentujący skrajnie prawicowe stanowisko partii Faimma Tricolore (Trójkolorowy Płomień), wniósł postulat utworzenia „Państwa dla Romów”. Swój wniosek argumentował koniecznością ochrony tożsamości kulturowej mniejszości romskiej [Dytlów 2009: 148-149].

Wyrazem kolejnych działań polityki antyromskiej był tzw. „pakiet bezpieczeństwa” (wł. *emergenza nomadi*), w ramach którego 21 maja 2008 r. rząd włoski

ogłosił stan wyjątkowy w osiedlach romskich w Kampanii, Lacjum i Lombardii. Dziewięć dni później przyjął cztery kolejne zarządzenia, w których premier mianował prefektów Rzymu, Mediolanu i Neapolu komisarzami do spraw stanu wyjątkowego dotyczącego społeczności romskiej (wł. *comissari delegati*). Przyznano im nadzwyczajne uprawnienia do przeprowadzenia etnicznego spisu Romów oraz ustalania tożsamości osób, w tym nieletnich, poprzez pobieranie odcisków palców. W opinii Ministerstwa Spraw Wewnętrznych spis ten traktowany był jako jeden z elementów zapewniających bezpieczeństwo w walce z nielegalną imigracją oraz przestępczością [Dytłow 2009: 149-150]. W okresie *emergenza nomadi* dokonano ponad 500 przymusowych eksmisji oraz likwidację osiedli romskich, w efekcie których społeczność Romska była poddawana przymusowym wysiedleniom oraz polityce segregacji mieszkaniowej [Il rapporto annuale 2014: 42].

W odpowiedzi na działania włoskiego rządu w dniu 10 lipca 2008 r. Parlament Europejski uchwalił rezolucję w sprawie spisu Romów we Włoszech na podstawie pochodzenia etnicznego. Rezolucja potępiła dekrety i zarządzenia przyjęte przez rząd włoski jako „akt bezpośredniej dyskryminacji ze względu na rasę i pochodzenie etniczne” [Rezolucja Parlamentu Europejskiego...]. Parlament Europejski wyraził także zaniepokojenie zapisem zawartym w dekretach wydanych przez władze we Włoszech, że „istnienie obozów Romów wokół dużych miast samo w sobie stanowi poważne zagrożenie społeczne mające wpływ na porządek publiczny i bezpieczeństwo, co uzasadnia ogłoszenie stanu wyjątkowego na okres 12 miesięcy”. Ponadto Komisja do spraw Petycji Parlamentu Europejskiego w odpowiedzi na wniosek organizacji Unión Romaní poinformowała rząd Berlusconi, że jest zobligowany do przestrzegania dyrektywy 2004/38 w sprawie prawa obywateli UE i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich. Włochy zobligowane są również do przestrzegania dyrektywy Rady z 2000 r. dotyczącej zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne oraz Kraty Praw Podstawowych UE [Komunikat dla posłów... 2007].

W kwietniu 2013 r. Amnesty International w wezwaniu do działania dla Unii Europejskiej [Prawa człowieka... 2013: 6] zaznacza, że polityka prowadzona przez władze Włoch od lat sprzyja segregacji mieszkaniowej Romów. Władze na poziomie lokalnym oraz regionalnym popierają tworzenie tzw. obozów, twierdząc, że jest to jedyne możliwe rozwiązanie sprawy mieszkaniowej dla Romów i Sinti.

4. Społeczność romska w Mediolanie – przykład polityki lokalnej

Według Regionalnego Obserwatorium Integracji i Wieloetniczności (wł. Osservatorio Regionale per l'integrazione e la multiethnicità) w Lombardii mieszka około

13 tysięcy Romów i Sinti [Rom e Sinti... 2012: 8]. W Mediolanie – stolicy regionu – społeczność romska stanowi ok. 0,3% populacji całego miasta. Spośród 2,5 tysiąca Romów zarejestrowanych przez Urząd Miasta w 2012 r. 2,3 tysiąca przebywało w obozach regularnych lub nieautoryzowanych (wł. *campi regolari o non autorizzati*), które funkcjonowały od ponad 5 lat. Obozy te były zlokalizowane głównie na peryferiach miasta, co utrudniało ich mieszkańcom integrację, rozwój oraz edukację [Segregare costa... 2013: 35].

Pierwsze tymczasowe obozy tranzytowe (wł. *campi di sosta e di transito*) powstały w Mediolanie w latach 60. Administracja miasta zdecydowała się wówczas skoncentrować na wyznaczonym terenie dla Romów i Sinti, którzy zamieszkiwali w mieście tymczasowo. W ten sposób w 1968 r. przy ulicy Negrotto powstał pierwszy we Włoszech obóz cygański. Idea obozów na otwartej przestrzeni (wł. *campo dello spazio ricettivo all'aria aperta*) przekształciła się w długoterminowe zażegnanie deficytu mieszkaniowego dla Romów i Sinti w Mediolanie. W następnych latach rada miasta stworzyła kolejne obozy przy ulicach: Bonfadini (1987), Martirano (1987) oraz Idro (1989) [Segregare costa... 2013].

W 1984 r. powołano Urząd do spraw Nomadów (wł. *Ufficio Nomadi*), któremu powierzono zadanie monitorowania obecności Romów i Sinti na terenie miasta oraz wzmacnianie ich integracji ze społeczeństwem większościowym. 22 grudnia 1989 r. podjęto ustawę regionalną dotyczącą działań na rzecz ochrony populacji należących do tradycyjnie koczowniczych i półkoczowniczych grup etnicznych [Legge regionale 22 dicembre 1989]. Ustawa nakazywała gminom wchodzącym w skład regionu Lombardia wyznaczać obszary pod obozy w celu zachęcenia przedstawicieli społeczności romskiej do osiadłego trybu życia [Questione Rom... 2012: 6]. W latach 2000 i 2004 powstały trzy nowe osiedla dla Romów (przy ulicach: Chiesa Rossa, Rogoredo i Impastato) [Segregare costa... 2013: 36]. W tym czasie, obok obozów regularnych na przedmieściach miasta rozwinęły się także obozy nielegalne zakładane przez nowo przybyłych z byłej Jugosławii romskich imigrantów [Segregare costa... 2013].

Zaostrzoną politykę segregacji i systematycznego wysiedlania Romów w latach 2006-2011 prowadziła przedstawicielka partii Lud Wolności burmistrz Mediolanu – Leticia Moratti. Przymusowe wysiedlania argumentowała tym, że Romowie zajmowali ziemie przeznaczone pod budowę. Ponadto obozy usytuowane na obrzeżach miasta uznano za miejsca osiedlenia naruszające bezpieczeństwo publiczne w Mediolanie, który w 2015 r. stał się siedzibą Expo [Rapporto conclusivo... 2011: 53].

Po przyjęciu do Unii Europejskiej Rumunii i Bułgarii w 2007 r. władze miasta odnotowały masowy napływ Romów. Nowo przybyłych imigrantów obarczano odpowiedzialnością za wzrost przestępczości. Dodatkowo atmosferę podgrzewał kryzys ekonomiczny. Kulminacją nastrojów antyromskich było wprowadzenie przez rząd włoski tzw. pakietu bezpieczeństwa, w ramach którego ogłoszono stan

wyjątkowy w Lombardii. Powołano specjalnego komisarza do spraw społeczności romskiej oraz uznano, że Romowie zagrażają bezpieczeństwu publicznemu. Na mocy *emergenza nomadi* władze Mediolanu prowadziły ciągle eksmisje, które nie spełniały żadnych standardów [Segregare costa... 2013: 36].

W 2010 r. w wyniku kulminacji kampanii antyimigracyjnej władze wydały decyzję o likwidacji największego legalnego obozu romskiego Triboniano. „Nie chcemy żadnych obozów. Musimy dbać o bezpieczeństwo mediolańczyków” – tak postanowienie o likwidacji obozu tłumaczył wiceburmistrz Mediolanu Riccardo De Corato [Mediolański Kościół... 2010]. Dodatkowo uznał, że likwidacja obozu to decyzja społeczna, wielu mieszkańców tego obozu to „przestępcy” i dlatego „nie ma powodu, żeby zachować obozowisko” [Tolerancja po włosku 2010].

W ramach walki z nielegalną imigracją w maju 2008 r. na ulicach Mediolanu i w środkach komunikacji miejskiej dochodziło do tzw. polowania na imigrantów. Celem tych akcji było przeprowadzanie kontroli dokumentów i prawa pobytu. Policja tłumaczyła, że działania podjęte nie stanowią nadzwyczajnych środków, jest to tylko zaostrzona kontrola [Włoskie media... 2008].

W latach 2008-2010 mediolańscy urzędnicy wydali 7000 Romów i zlikwidowali 346 nielegalnych osiedli [Tolerancja po włosku 2010]. Według Vitale [2013: 92] „Przeprowadzanie ustawicznych eksmisji może i nie było powszechnie dobrze postrzegane, ale przededefiniowanie zakresu władzy i stopnia nie mogło zostać niezauważone”. W innym miejscu socjolog zaznacza, że „eksmisja bez żadnej alternatywy dla eksmitowanego to maksymalny stopień stosowania demagogii w polityce miejskiej” [Vitale 2013: 93]. Wysiedlonym Romom władza nie dawała żadnej alternatywy, co sprawiło, że w rezultacie Romowie ponownie zajmowali nielegalnie inne niezamieszkałe tereny.

Z badań przeprowadzonych w latach 2003-2007 w Rzymie i Mediolanie wynika, że oba miasta prezentują zbieżną politykę wobec mniejszości romskiej. Cechą wspólną jest segregacja w polityce mieszkaniowej oraz eksmisje bez zapewnienia alternatywy [Claps i in. 2011: 13]. Rozwiązania mediolańskie nie kontrastują z rzymskimi, gdzie w czerwcu 2012 r. władze założyły osiedle la Barbuta przeznaczone tylko dla Romów. Przesiedlono tam ok. 200 Romów przymusowo wysiedlonych z obozu Tor de' Cenci, w którym mieszkali od 1995 r. Przesiedlenia dokonano bez przeprowadzenia wcześniejszych konsultacji oraz pomimo sprzeciwu organizacji pozarządowych. Osiedle la Barbuta zlokalizowano na obrzeżach Rzymu, nieopodal lotniska Ciampino. Jest ono otoczone płotem oraz znajduje się pod stałym monitoringiem kamer. Ponadto nie jest zlokalizowane na trasie komunikacji publicznej, jest oddalone o ok. 2,5 kilometra od szkół, sklepów i przychodni. Mieszkańcy obozu, chcąc dostać się do szkoły, sklepu czy innej instytucji, muszą iść wzdłuż autostrady, przy której nie ma chodnika [Prawa człowieka... 2013: 6].

Po latach nieustannych eksmisji w maju 2011 r. Departament Bezpieczeństwa i Polityki Społecznej przedstawił projekt dla Romów (wł. *Progetto Rom, Sinti e Caminanti 2012-2015*), który miał poprawić sytuację mniejszości romskiej. Projekt zakładał jakościowe i ilościowe zbieranie danych dotyczących obecności Romów i ich sytuacji w Mediolanie. Działania mające na celu doprowadzenie do wzrostu poziomu edukacji, zatrudnienia, dostępu do usług medycznych oraz mieszkań. Pomimo protestów lokalnych organizacji kwestie związane z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym w obozach w dalszym ciągu pozostały w rękach policji, która monitoruje obozy przez 24 godziny na dobę [Figli dei campi... 2013: 28-29].

5. Zakończenie

Reasumując działania podejmowane przez rząd włoski na szczeblu krajowym i lokalnym, należy wskazać, że władza wykorzystuje eksmisję oraz system *campi nomadi* jako stały element polityki wobec Romów i Sinti. Zdaniem Clapsa i Vitale [Claps i in. 2011: 15] polityka Mediolanu „nie znajduje uzasadnienia nie tylko na poziomie konstytucyjnym, biorąc pod uwagę europejskie obostrzenia dotyczące praw człowieka, ale i na poziomie politycznym”. Osiedlanie Romów w odizolowanych osiedlach wywołuje złudne wrażenie, że władza skutecznie radzi sobie z problemem. Politycy wykorzystali zjawisko migracji Romów do celów politycznych, tłumacząc podejmowane decyzje zapewnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego. Segregacja i dyskryminacja prowadzi do marginalizacji społeczności romskiej. Analiza wykazuje także, że we Włoszech brakuje działań systemowych na poziomie centralnym, które nakreśliłyby kierunek działań władzom na poziomie lokalnym.

Literatura

- A Fragile Rebound for EU Image on Eve of European Parliament Elections. EU Favorability Rises, but Majorities Say Their Voice Is Not Heard in Brussels*, 2014, Pew Research Center, www.pewglobal.org/files/2014/05/2014-05-12_Pew-Global-Attitudes-European-Union.pdf [dostęp: 3.09.2016].
- Antiziganismo 2.0. Rapporto Osservatorio 21 luglio (2013-2014)*, 2014, Associazione 21 luglio, www.21luglio.org/wp-content/uploads/2014/09/Antiziganismo-2-0_13-14_web.pdf [dostęp: 24.08.2016].
- Claps E., Vitale T., 2011, Droga Rzymu i ścieżka Padwy, *Dialog-Pheniben*, nr 3: 8-19.
- Dytłow S., 2009, Spis Romów, w oparciu o pochodzenie etniczne, we Włoszech – ochrona Romów czy akt dyskryminacji, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Suwalsko-Mazurskiej im. Papieża Jana Pawła II w Suwałkach*, nr 20: 146-160.
- Figli dei campi. Libro bianco sulla condizione dell'infanzia rom in emergenza abitativa in Italia*, 2013, Associazione 21 luglio, www.21luglio.org/wp-content/uploads/2013/12/Figli-dei-campi_Associazione21luglio.pdf [dostęp: 27.09.2016].

- http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/roma_italy_strategy_it.pdf [dostęp: 18.11.2016]
- Il rapporto annuale*, 2014, Associazione 21 luglio, www.21luglio.org/wp-content/uploads/2015/04/Rapporto-annuale-Associazione-21-luglio.pdf [dostęp: 28.08.2016].
- Komunikat dla posłów. Petycja 1226/2007 w sprawie niezgodności włoskiego dekretu w sprawie ekstradycji obywateli pochodzenia romskiego przybywających z Rumunii z dyrektywą WE 2004/38, www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/peti/cm/896/896363/896363pl.pdf [dostęp: 21.09.2016].
- Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych sporządzona w Strasburgu 1 lutego 1995 r., t.j. Dz.U. 2002, nr 22, poz. 209, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20020220209> [dostęp: 8.09.2016].
- Legge regionale 22 dicembre 1989, n. 77, Azione regionale per la tutela delle popolazioni appartenenti alle etnie tradizionalmente nomadi e seminomadi, www.21luglio.org/wp-content/uploads/2013/10Legge-Regione-Lombardia-22-dicembre-1989-n%C2%B077-Azione-per-la-tutela-delle-popolazioni-appartenenti-alle-etnie-tradizionalmente-nomadi-e-seminomadi.pdf [dostęp: 22.09.2016].
- Mappes-Niediek N., 2014, *Biedni Romowie, źli Cyganie. Stereotypy i rzeczywistość*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Mediolański Kościół wojuje z ratuszem o Romów, 13.10.2010, http://wyborcza.pl/1,76842,8508039,Mediolanski_Kosciol_wojuje_z_ratuszem_o_Romow.html [dostęp: 12.09.2016].
- Prawa człowieka TERAZ! Prawa Romów TUTAJ! Wezwanie do działania dla Unii Europejskiej*, 2013, Amnesty International, https://amnesty.org.pl/fileadmin/user_upload/Prawa_czlowieka_TERAZ_Prawa_Romow_TUTAJ_briefing_04.2013.pdf [dostęp: 27.09.2016].
- Questione Rom. Dal silenzio dello Stato alle risposte di Regioni e Province*, 2012, Associazione 21 luglio, www.radioromrevolution.com/wp-content/uploads/2015/01/QUESTIONE-ROM.-Dal-silenzio-dello-Stato-alle-risposte-di-Regioni-e-Province.pdf [dostęp: 20.09.2016].
- Rapporto conclusivo dell'indagine sulla condizione di Rom, Sinti e Camminanti in Italia*, 2011, Commissione straordinaria per la tutela e la promozione dei diritti umani, Senato della Repubblica, www.senato.it/documenti/repository/commissioni/dirittiumani16/Rapporto%20conclusivo%20indagine%20rom,%20sinti%20e%20caminanti.pdf [dostęp: 23.09.2016].
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie spisu Romów we Włoszech w oparciu o pochodzenie etniczne, www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0361+0+DOC+XML+V0//PL [dostęp: 10.09.2016].
- Rom, Sinti, Camminanti e comunita' locali. Studio sulle condizioni di Vita e sull'inserimento nella rete dei servizi socio-assistenziali nel Mezzogiorno, Raport finale*, 2010, Istituto di Ricerche Educative e Formative, www.cestim.it/argomenti/03rom-sinti/10_05_iref_report_finale_ricerca_su_rom.pdf [dostęp: 30.08.2016].
- Rom e Sinti. Politiche possibili nell'area metropolitana di Milano. Modelli e proposte*, 2012, seconda edizione, Tavolo Rom di Milano, www.caritasambrosiana.it/Public/userfiles/files/4595.pdf [dostęp: 23.09.2016].
- Segregare costa. La spesa per i „campi nomadi” a Napoli, Roma e Milano*, 2013, a cura di Berenice, Compare e Osservazione, www.osservazione.org/dati/inc/12/doc/503.pdf [dostęp: 26.09.2016].
- Sigona N., 2008, Lo scandalo dell'alterità: Rom e Sinti in Italia, w: S. Bragato, L. Menetto (red.), *E per patria una lingua segreta. Rom e Sinti in provincia di Venezia, Portogruaro (Ve)*, Nuova dimensione: 17-32, www.romsintimemory.it/assets/files/conosciamo_rom_sinti/la_storia/Nando_Sigona_alterita.pdf [dostęp: 24.09.2016].
- Strategia Nazionale D'inclusione dei Rom, dei Sinti e dei Caminanti Attuazione Comunicazione Commissione Europea N.173/2011.
- Sytuacja praw człowieka na świecie 2014/15*, 2015, Londyn: Amnesty International, 142-144, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Raport_roczny_2014_15_PL_wybrane-1.pdf [dostęp: 10.09.2016].

- Sytuacja praw człowieka na świecie 2015/16*, 2016, Londyn: Amnesty International, 118-122, https://amnesty.org.pl/fileadmin/user_upload/Raport_roczny_-_wyb%C3%B3r_pa%C5%84stw_po_polsku.pdf [dostęp: 16.09.2016].
- Talewicz-Kwiatkowska J., 2013, *Wpływ aktywności finansowej Unii Europejskiej na położenie społecznie Romów w Polsce*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Tolerancja po włosku, 21.10.2010, <http://wiadomosci.onet.pl/prasa/tolerancja-po-wlosku/j1bj6> [dostęp: 12.09.2016].
- Vitale T. (red.), 2010, Rom e Sinti in Italia: condizione sociale e lingua di politica pubblica, *Osservatorio di Politica Internazionale*, n. 21, www.ispionline.it/sites/default/files/pubblicazioni/PI0021App_rom.pdf [dostęp: 5.09.2016].
- Vitale T., 2010-2011, Sociologia dei conflitti locali contro i Rom e i sinti in Italia. Pluralita' di contesti e varietà di policy instruments, w: N. Fiorita, O. Giolo, L. Re (red.), Jura Gentium. Rivista di filosofia del ditto internazionale e della politica globale, *La minoranza insicura: I Rom e i Sinti in Europa*, Vol. VIII: 42-60, www.juragentium.org/Centro_Jura_Gentium/la_Rivista_files/JG_2010-11_Re.pdf [dostęp: 25.08.2016].
- Vitale T., 2011, Od Wschodu do Zachodu, *Dialog-Pheniben*, nr 1: 8-21.
- Vitale T., 2013, Misja eksmisja. O demagogii w polityce lokalnych władz w Europie wobec Romów, *Dialog-Pheniben*, nr 10: 88-93.
- Włochy chcą zawiesić traktat z Schengen*, 11.05.2008, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,5201341.html> [dostęp: 28.08.2016].
- Włoskie media: W Mediolanie „polują na imigrantów”*, 30.05.2008, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,5260086,Wloskie_media__W_Mediolanie__poluja_na_imigrantow_.html [dostęp: 4.09.2016].
- Włosi wybierają samorządy. Renzi: to nie jest głosowanie w mojej sprawie*, 31.05.2015, www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/wlochy-wybory-samorzadowe-2015,547366.html [dostęp: 3.09.2016].

The Ghettoization Policy of the Roma Community in Italy – A Case Study in the Dehumanization of Safety

Summary. This article is an analysis of the Italian policy towards the Roma and Sinti. The policy of spatial isolation of the Roma in the so-called “campi nomadi” (the camps for groups of migratory policy) which was used since 80's of 20th century, has led to the institutionalization of the ghettoization model. Authorities both at national and local levels justify discriminatory activities of the Roma, as part of the internal security of Italy. The emphasis on the cultural differences between the majority population and the Roma and Sinti minority in Italy leads to obvious discrimination against the minority.

Keywords: Roma, the ghettoization policy, dehumanization of safety, campi nomadi, nomad emergency